

Кримінальне право та криминологія

УДК 342.5 346.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17821458>

**Криминологічні засади забезпечення реалізації податкової безпеки
України**

Мороз Юлія Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

цивільного права та процесу

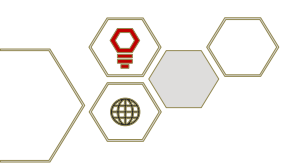
Державного податкового університету, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-3873-9751>

Прийнято: 14.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

Анотація: Податкова безпека є ключовою складовою фінансової та економічної безпеки України, оскільки забезпечує стабільність бюджетної системи, передбачуваність економічних процесів та ефективність державної політики у сфері оподаткування. В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та активної трансформації податкової системи кримінальні правопорушення у сфері оподаткування набувають нових форм і методів, що суттєво ускладнює їх виявлення і попередження. Особливого поширення набувають схеми мінімізації податкових зобов'язань, фіктивне підприємництво, незаконні операції з податковим кредитом, функціонування конвертаційних центрів та використання цифрових технологій для приховування доходів.

У статті здійснюється комплексний криминологічний аналіз стану та тенденцій податкової злочинності в Україні, визначаються її основні детермінанти, зокрема економічні, організаційно-правові та соціально-психологічні чинники. Обґрунтовуються криминологічні підходи до

формування ефективної системи забезпечення податкової безпеки, що включає підвищення рівня податкової культури, удосконалення нормативно-правового регулювання, реформування інституційних механізмів протидії злочинності.

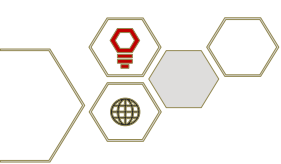
Окреслено, що кримінологічні засади забезпечення реалізації податкової безпеки слід розглядати як особливий вид діяльності уповноважених суб'єктів, який носить постійний, динамічний і плановий характер, що дозволяє оперативно адаптувати її до змін у соціально-економічних, правових і безпекових реаліях й спрямований на створення організаційно-правових засад упровадження стратегічних рішень, орієнтованих на виявлення, усунення та нейтралізацію причин і умов учинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Наголошено, що кримінологічні засади забезпечення податкової безпеки України формують оновлену концепцію управління ризиками податкової злочинності, що поєднує інструменти правового регулювання, науково-аналітичні підходи, програмно-орієнтоване планування та налагоджену міжвідомчу взаємодію. Запровадження такої моделі забезпечить зміцнення податкової системи, скорочення масштабів тіньових економічних процесів і підвищення рівня фінансової безпеки держави загалом.

Ключові слова: кримінологічні засади, податкова безпека, оподаткування, кримінальні правопорушення, злочинність, податкова система, податковий контроль; тіньова економіка; податкова політика.

Criminological principles of ensuring the implementation of tax security in Ukraine

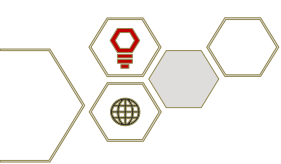
Yuliya Moroz,

Candidate of Law, Associate Professor
of the Department of Civil Law and Procedure of the State Tax University,
Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3873-9751>

Abstract. Tax security is a key component of the financial and economic security of Ukraine, as it ensures the stability of the budget system, the predictability of economic processes and the effectiveness of state policy in the field of taxation. In conditions of martial law, economic instability and active transformation of the tax system, criminal offenses in the field of taxation are taking on new forms and methods, which significantly complicates their detection and prevention. Schemes for minimizing tax liabilities, fictitious entrepreneurship, illegal transactions with tax credits, the operation of conversion centers and the use of digital technologies to hide income are becoming particularly widespread.

The article carries out a comprehensive criminological analysis of the state and trends of tax crime in Ukraine, identifies its main determinants, in particular economic, organizational-legal and socio-psychological factors. Criminological approaches to the formation of an effective system for ensuring tax security are substantiated, which includes increasing the level of tax culture, improving regulatory and legal regulation, and reforming institutional mechanisms for combating crime. It is outlined that the criminological principles of ensuring the implementation of tax security should be considered as a special type of activity of authorized entities, which is permanent, dynamic and planned in nature, which allows it to be quickly adapted to changes in socio-economic, legal and security realities and is aimed at creating organizational and legal foundations for the implementation of strategic decisions aimed at identifying, eliminating and neutralizing the causes and conditions for committing criminal offenses in the field of taxation. It is emphasized that the criminological principles of ensuring tax security in Ukraine form an updated concept of tax crime risk management, which combines legal regulation tools, scientific and analytical approaches, program-oriented planning and established interagency interaction. The introduction of such a model will ensure the strengthening of the tax system, the reduction of the scale of shadow economic processes and the increase in the level of financial security of the state as a whole.

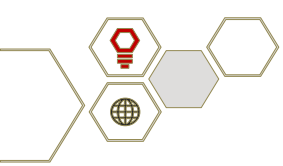
Keywords: criminological principles, tax security, taxation, criminal offenses, crime, tax system, tax control; shadow economy; tax policy.

Постановка проблеми: Стан податкової безпеки України протягом останніх років характеризується значними викликами, обумовленими високим рівнем тіньової економіки, недосконалістю податкового законодавства, корупційними ризиками та низькою ефективністю механізмів контролю за дотриманням податкової дисципліни. Зростання кількості податкових правопорушень, складність схем ухилення від оподаткування, а також використання новітніх цифрових інструментів для приховування доходів формують загрозу економічній стабільності держави. Особливо критичним це є у період воєнного стану, коли держава потребує максимального забезпечення бюджетних надходжень для реалізації оборонних, соціальних та відновлювальних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінологічних основ забезпечення податкової безпеки України була розглянута у наукових дослідженнях таких авторів, як: В. М. Бесчестний, В. В. Василевич,

В. М. Геєць, Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, О. В. Клименко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, Є. А. Старинець, О. О. Титаренко, Д. М. Тичина, В. І. Шаkun та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на проголошені реформи у сфері податкового контролю та створення нових органів, актуальною залишається проблема недостатньої кримінологічної обґрунтованості політики протидії податковим кримінальним правопорушенням. Потребує поглибленого аналізу система детермінант правопорушень у податковій сфері, а також вдосконалення інструментів превенції, виявлення та розслідування податкових кримінальних

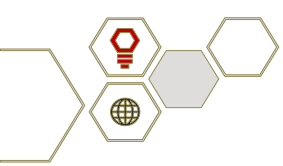

правопорушень. Це зумовлює необхідність формування цілісного підходу до кримінологічного забезпечення податкової безпеки України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) Цілями даного дослідження є обґрунтування кримінологічних засад забезпечення реалізації податкової безпеки України шляхом аналізу сучасного стану податкової злочинності, виявлення її причин та умов, визначення основних тенденцій розвитку злочинних проявів у сфері оподаткування, а також формування системи ефективних превентивних, правових та організаційних заходів, спрямованих на мінімізацію податкових ризиків і підвищення рівня економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження Одним із ключових елементів кримінологічного забезпечення сфери податкової безпеки держави є формування ефективного механізму її реалізації, що передбачає раціональне поєднання правових, організаційних, управлінських, інформаційно-аналітичних та виховних засобів, спрямованих на досягнення визначених цілей запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування. Реалізація цієї політики є не лише технічною фазою впровадження державних рішень, а центральною стадією трансформації науково-доктринальних положень у практичну діяльність органів державної влади, податкових і фінансових інституцій, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, а також недержавних структур і громадянського суспільства, які залучаються до процесу зміцнення податкової дисципліни та протидії криміналізації податкових відносин [1, с. 124-125].

Як слушно зазначає В.В. Василевич, реалізація кримінологічної політики є своєрідною «*формою життя*» доктринальних ідей та концепцій, які знаходять своє відображення у стратегіях, державних програмах, нормативно-правових актах, відомчих наказах і рішеннях адміністративної та судової практики. У податковій площині цей процес охоплює комплекс профілактичних, контрольних, правових і аналітичних заходів, спрямованих на

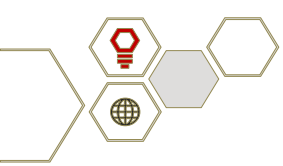

зниження криміногенних ризиків у сфері оподаткування, формування у суспільстві високої податкової культури та забезпечення стійкості податкової системи до злочинних впливів [2, с. 173-174].

Зазначений підхід відображає необхідність вирішення як загальнотеоретичних, так і праксеологічних завдань кримінологічної політики, що визначають її провідну роль у формуванні механізмів запобігання кримінальним правопорушенням у фінансово-податковій сфері. Вона не обмежується суто кримінально-правовим реагуванням на податкові кримінальні правопорушення, а інтегрує широкий спектр превентивних інструментів – від удосконалення податкового законодавства й організаційно-правових процедур до підвищення ефективності фінансового контролю, прозорості бюджетних процесів і координації між правоохоронними структурами [3, с. 47-48].

Таким чином, реалізація кримінологічної політики у сфері податкової безпеки має міжгалузевий характер, оскільки охоплює питання фінансової безпеки, економічної стабільності, захисту прав платників податків, забезпечення правопорядку й формування антикриміногенного середовища у сфері оподаткування. Тому, наголошує В.В. Голіна, кримінологічна політика є не лише теоретичною моделлю, а й інструментом практичної реалізації стратегічних державних рішень, що базуються на балансі між репресивними та превентивними заходами, спрямованими на зниження рівня злочинності та підвищення ефективності механізмів її попередження [4, с. 248-249].

Саме через цю призму доцільно розглядати й кримінологічні засади реалізації податкової безпеки, яка інтегрує правові, економічні, управлінські та соціальні компоненти в єдину систему запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування. Вона повинна базуватися на принципах законності, невідворотності відповідальності, пропорційності податкового навантаження, прозорості фіскальних процедур і невідкладного

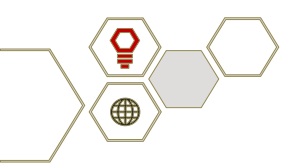
реагування на криміногенні загрози, що порушують фінансову стабільність держави.

Зміст і характер кримінологічних засад реалізації податкової безпеки визначаються необхідністю синхронізації державної податкової, фінансової та кримінологічної політики в умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та поступової інтеграції України до європейського правового простору. У цих умовах забезпечення податкової безпеки набуває статусу стратегічного пріоритету, оскільки саме вона формує фінансові основи обороноздатності, соціальної стабільності та економічної самодостатності держави [5, с. 326-327].

Реалізація кримінологічної політики у сфері податкової безпеки включає поєднання правових, організаційних, управлінських та інформаційно-аналітичних інструментів, спрямованих на мінімізацію криміногенних ризиків у сфері оподаткування [6, с. 104-105]. До правових засобів належать: удосконалення податкового, фінансового та кримінального законодавства з метою усунення колізій і прогалин, які створюють умови для ухилення від оподаткування; підвищення ефективності кримінальної відповідальності за податкові правопорушення; впровадження європейських стандартів доброчесності, прозорості та підзвітності у діяльності податкових органів.

Організаційно-управлінський компонент реалізації охоплює: налагодження міжвідомчої взаємодії між органами податкового контролю, фінансового моніторингу, БЕБ, прокуратурою, судами; розвиток систем моніторингу та аналізу податкових ризиків із використанням інформаційних технологій та аналітичних платформ; створення єдиної інформаційно-аналітичної бази, що дозволяє виявляти криміногенні тенденції, прогнозувати їх розвиток і своєчасно застосовувати превентивні заходи [7, с. 151-152].

Таким чином, кримінологічна реалізація податкової безпеки є багаторівневим процесом, який поєднує науково-обґрунтовані концепції, стратегічні документи, державні програми та практичні механізми управління, спрямовані на створення стійкої, прозорої та керованої податкової системи [8,

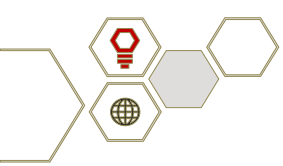

с. 9-10]. Головна мета цього процесу полягає у зміцненні податкової стабільності держави, запобіганні криміналізації податкових відносин і формуванні в суспільстві високого рівня правової та податкової культури.

Підтримуючи позицію провідних вчених-кримінологів, варто наголосити, що *кримінологічні засади забезпечення реалізації податкової безпеки слід розглядати як особливий вид діяльності уповноважених суб'єктів, який носить постійний, динамічний і плановий характер, що дозволяє оперативно адаптувати її до змін у соціально-економічних, правових і безпекових реаліях й спрямований на створення організаційно-правових засад упровадження стратегічних рішень, орієнтованих на виявлення, усунення та нейтралізацію причин і умов учинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування.*

На нашу думку, кримінологічні засади реалізації податкової безпеки мають динамічний характер, оскільки безпосередньо залежать від оновлення інформації про криміногенну ситуацію. Важливим інструментом цього процесу є моніторинг і прогнозування тенденцій податкової злочинності, що дозволяє своєчасно визначати пріоритети й оптимізувати ресурси відповідно до принципу «поточна ситуація – завдання кримінологічної політики». При цьому стратегічна мета залишається сталою – створення умов, які унеможливають криміналізацію податкових відносин і забезпечують захист фінансових інтересів держави, – тоді як проміжні завдання можуть коригуватися залежно від внутрішніх і зовнішніх викликів, економічної кон'юнктури та змін у міжнародному податковому середовищі. Такий підхід забезпечує адаптивність системи управління податковими ризиками та підвищує її стійкість до кризових явищ, зокрема до зростання рівня економічної злочинності, фінансових маніпуляцій, транснаціональних схем ухилення від оподаткування чи зловживання дискреційними повноваженнями посадовців.

Сучасна кримінологічна концепція забезпечення реалізації податкової безпеки повинна ґрунтуватися на поєднанні директивного управління та гнучких адаптаційних механізмів. Так, під час реалізації заходів на

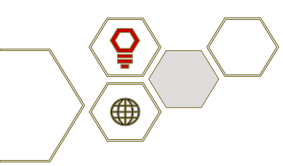

регіональному рівні доцільним є застосування чітких адміністративно-правових механізмів контролю за діяльністю податкових органів і платників, тоді як на національному рівні – формування інтегрованої системи управління кримінологічними ризиками, яка узгоджує дії різних суб'єктів державної політики: законодавчих, правоохоронних, контрольно-ревізійних органів, а також інститутів громадянського суспільства [9, с. 65].

Механізм кримінологічних засад реалізації податкової безпеки включає кілька взаємопов'язаних функціональних компонентів: нормативно-правову основу, що визначає зміст, межі та порядок діяльності суб'єктів забезпечення податкової безпеки; ресурсне забезпечення (кадрове, фінансове, інформаційно-аналітичне, технічне), яке створює матеріальну основу для реалізації запланованих заходів; систему управління суб'єктами реалізації, що передбачає розподіл компетенцій, налагодження міжвідомчої взаємодії, контроль і звітність; управлінський цикл, який охоплює планування, організацію, реалізацію, моніторинг та оцінку ефективності заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей забезпечення податкової безпеки [10, с. 208-209].

Як слушно зазначає О.О. Титаренко, ефективність боротьби зі злочинністю залежить не лише від наукової обґрунтованості концепцій, а й від організації їх практичного втілення, адже саме процес реалізації визначає результативність запобіжної діяльності держави. В умовах, коли фінансова система України перебуває під впливом внутрішніх і зовнішніх загроз – від тінізації економіки до міжнародного відпливу капіталів і воєнних ризиків, – результативність кримінологічного забезпечення податкової безпеки прямо залежить від якості аналітичного прогнозування, ідентифікації детермінант податкової злочинності та оцінки потенційних ризиків [11, с. 117-118].

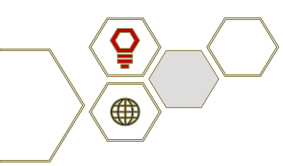
Отже, стратегічні постулати кримінологічних засад забезпечення податкової безпеки України мають як теоретичний, так і прикладний вимір. Вони повинні розглядатися не лише як інструмент забезпечення законності у

сфері оподаткування, а як невід’ємна складова системи фінансової безпеки, покликана запобігати кримінальним правопорушенням у податковій сфері, у тому числі організованим формам економічної злочинності, що становлять серйозну загрозу фінансовій стабільності держави. Такий підхід забезпечує системний зв’язок між правовою системою держави, моделлю фінансово-податкового регулювання та кримінологічною доктриною, яка визначає практичний зміст і стратегічну спрямованість державної політики у сфері забезпечення податкової безпеки України [12, с. 173-174].

Програмно-цільовий підхід у реалізації податкової безпеки є одним із найефективніших сучасних інструментів організації запобіжної діяльності держави. Як слушно підкреслюють вчені-кримінологи, його застосування дозволяє здійснити раціональну диференціацію правоохоронного, фінансово-контрольного та аналітичного потенціалу, з урахуванням регіональної специфіки криміногенних загроз, що істотно підвищує результативність запобігання. У межах програмно-цільового підходу реалізація державної політики ґрунтується на узгодженні стратегічних і тактичних завдань, поєднанні аналітичних, правових і організаційних інструментів, спрямованих на забезпечення стійкості податкової системи [13, с. 242-243].

Як наголошує О.М. Джужа та В.В. Василевич, злочинність, як і будь-яке соціально-правове явище, потребує прогнозування і наукового передбачення. Тому кримінологічне прогнозування у сфері запобігання податковим правопорушенням виступає невід’ємною складовою механізму реалізації податкової безпеки, позаяк забезпечує науково обґрунтоване передбачення тенденцій розвитку податкової злочинності, її структури, динаміки, географії, суб’єктного складу та детермінант [14, с. 109-110]. На відміну від простих статистичних оцінок, кримінологічне прогнозування спирається на системний аналіз соціально-економічних процесів, рівня правосвідомості платників податків, ефективності фіскального адміністрування, рівня корупційних ризиків і функціональної спроможності органів податкового контролю.

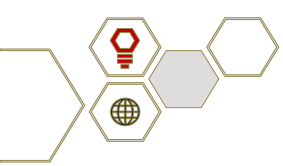

По суті, прогнозування у сфері податкової безпеки виходить далеко за межі абстрактних припущень і становить комплексну аналітичну діяльність, що охоплює: встановлення існуючих тенденцій у податковій злочинності; моделювання можливих сценаріїв її розвитку; оцінку криміногенних ризиків та наслідків податкової політики; аналіз ефективності правозастосовної та профілактичної практики; формування стратегічних напрямів забезпечення податкової безпеки [15, с. 110-111].

Узагальнюючи, слід зазначити, що забезпечення реалізації податкової безпеки України становить складну, багаторівневу і динамічну систему кримінологічних заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності держави, запобігання криміналізації податкових відносин і підвищення рівня податкової культури суспільства. Кримінологічні засади цієї діяльності мають комплексний характер, поєднуючи науково обґрунтоване прогнозування, програмно-цільове планування, правове регулювання та аналітико-контрольну практику суб'єктів державного управління.

Ефективне функціонування механізму податкової безпеки забезпечується взаємодією суб'єктів двох рівнів – стратегічного (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України) та оперативного (БЕБ, ДПС, прокуратура, Національна поліція, Рахункова палата, ДАСУ, Держфінмоніторинг). Вони утворюють єдину кримінологічно орієнтовану систему, у межах якої реалізуються запобіжні, аналітичні, контрольні та координаційні заходи. Успішність цієї системи безпосередньо залежить від рівня міжвідомчої взаємодії, узгодженості управлінських рішень, інформаційного обміну та своєчасного реагування на трансформації криміногенних процесів у сфері оподаткування, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Ключову роль у реалізації податкової безпеки відіграє програмно-цільовий підхід, який забезпечує перехід від фрагментарного реагування до системного кримінологічного управління ризиками податкової злочинності.

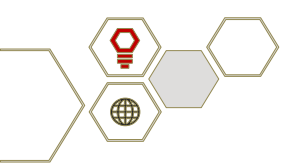

Його складовими виступають наукове прогнозування, стратегічне планування та моніторинг ефективності запобіжних заходів. Саме на цій основі доцільно створити Ситуаційні кримінологічні центри забезпечення податкової безпеки на базі БЕБ, які виконуватимуть функції аналітичного осередку держави – здійснюватимуть моделювання сценаріїв податкових ризиків, прогнозування тенденцій злочинності, узагальнення інформації та формування управлінських рішень.

Перспективними нормативно-правовими напрямами розвитку кримінологічного забезпечення податкової безпеки мають стати: прийняття Закону України «Про державне програмування злочинності», що встановить правові, організаційні та методологічні основи кримінологічного планування; затвердження Національної програми запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування на 2027–2032 роки, спрямованої на консолідацію зусиль усіх суб'єктів системи фінансової безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, варто підкреслити, що забезпечення податкової безпеки України є складною, багаторівневою та динамічною системою кримінологічних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стабільності держави, недопущення криміналізації податкових правовідносин та формування належного рівня податкової правосвідомості населення. Кримінологічні засади цієї діяльності мають інтегрований характер і охоплюють наукове прогнозування, стратегічно-цільове програмування, вдосконалення правового регулювання та розвиток аналітично-контрольних механізмів у діяльності суб'єктів державної влади.

Функціонування механізму податкової безпеки забезпечується узгодженою діяльністю суб'єктів двох рівнів: стратегічного та оперативного. Разом вони формують цілісну кримінологічно орієнтовану систему, у межах якої реалізуються превентивні, аналітичні, наглядові та координаційні заходи. Її ефективність значною мірою визначається якістю міжвідомчої взаємодії, інформаційної інтеграції, узгодженістю рішень та оперативністю реагування на

зміни у криміногенних процесах податкової сфери, що є особливо важливим в умовах воєнного стану та подальшого відновлення держави.

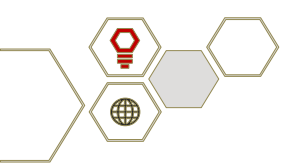
Важливим елементом механізму податкової безпеки є програмно-цільовий підхід, який забезпечує перехід від епізодичного реагування до системного кримінологічного управління ризиками податкової злочинності. Він ґрунтується на науковому прогнозуванні, стратегічному плануванні та постійному моніторингу ефективності профілактичних заходів.

Отже, кримінологічні засади забезпечення податкової безпеки України формують сучасну модель управління ризиками податкової злочинності, яка синтезує правове регулювання, науково-аналітичну діяльність, програмно-цільове планування та міжвідомчу координацію. Реалізація цієї моделі сприятиме зміцненню податкової системи, зниженню рівня тінізації економіки та підвищенню загальної фінансової безпеки держави.

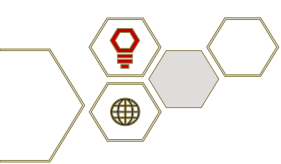
З урахуванням отриманих результатів, можна сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності кримінологічної профілактики, а саме: 1) посилення просвітницької роботи щодо податкової культури серед підприємців і населення через навчальні програми, інтерактивні онлайн-курси, консультаційні центри; 2) запровадження електронних сервісів ризик-орієнтованої перевірки, які мінімізують корупційні контакти та підвищують прогнозованість адміністрування податків; публічний контроль та звітність про використання бюджетних коштів, що підвищує довіру платників і зменшує мотивацію до ухилення.

Список використаних джерел

1. Старинець Є. А. Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) : дис... докт. філос.: 081 – Право. Одеса, 2021. 317 с.
2. Василевич В. В. Кримінологічна політика України : монографія. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.

3. Мороз Ю. А. Кримінологічна характеристика злочинності у сфері оподаткування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2025. № 2. С. 46–50.
4. Голіна В. В. Кримінологічна політика України. *Правова доктрина України: учебник*. У 5 т. / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргарєєва та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку. Х.: Право, 2013. 640 с.
5. Литвинов О. М. Стратегія протидії злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 377–387.
6. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність: кримінологічно-правове дослідження. К.: Юрінком Інтер, 2000. 280 с.
7. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Х.: Право, 2011. 440 с.
8. Геєць В. М. До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 2023. № 4 (737). С. 3–22.
9. Клименко О. В. Предмет злочинного посягання у кримінальних провадженнях щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного внаслідок ухилення від сплати податків. *Правові новели*. 2022. № 16 (315). С. 61–68.
10. Бесчастний В. М. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 207–213.
11. Титаренко О. О. Державне програмування протидії злочинності в Україні : монографія. Х. : Промарт, 2019. 698 с.
12. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми. Х. : Гімназія, 2003. 352 с.

13. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн.: К.: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
14. Кримінологія : навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. К. : Атіка 2009. 312 с.
15. Джужа О. М., Тичина Д. М. Економічна злочинність в Україні: детермінація та протидія в умовах воєнного стану. *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 109–115